

ועדה לענייני ביקורת

ט' בשבט תשפ"ו
27 בינואר 2026
סימוכין: 2026-103-52

דו"ח משיבה מס' 38 של ועדת ביקורת
שהתקיימה ביום ראשון, ח' בטבת תשפ"ו (28/12/2025)
וישיבת המשך בתאריך כ"ו בטבת תשפ"ו (15/01/2026)

השתתפו: מר אלדד רבינוביץ, חבר מועצה ויו"ר ועדת ביקורת

נכחו: גבי ענבר וייס, אדריכלית העיר
מר דני ליבמן, משנה ליועמ"ש לנושאים מיוחדים
גבי זיוה נוקראי, מנהלת אגף לשיפור פני העיר
גבי מירי וייס, ראש צוות בכירה תביעה מרחבי וקהילתי
גבי עדי בן אבי, ממונה על מערך פרויקטים
גבי מאיה סטאר, איכות הסביבה מינהל תכנון
מר שאול ינצ'ק, אגרונום
גבי שרי בנימין, מבקרת פנימית
מר צבי עבו, מזכיר הוועדה

על סדר היום נדון הנושא הבא:
דוח מבקר המדינה בנושא: הצללת המרחב הציבורי

פתיחת הדיון:
מר אלדד רבינוביץ, יו"ר הוועדה: אנו מקיימים דיון שני בדו"ח בנוגע להצללה במרחב הציבורי. הצללה היא מאוד משמעותית לתושבים. היא משפיעה על איכות החיים והשמחה במגורים בעיר, ויש בה גם רכיבים שמשפיעים על בריאות הציבור. זה נכון גם לגבי שמש, גם לגבי גשם, וגם כמובן לגבי עצים במרחב הציבורי. עיקר הדיון נסוב על עצים, ואכן חשוב לנו שיהיו הרבה עצים. אך זה לא הפתרון היחיד והוא גם לא מתאים לכל מקום.

ננסה לבחון בוועדה את האחריות שלנו כעירייה ואת הפתרונות האפשריים.

ליקוי 1:
בביקורת עלה כי חלק מהרשויות המקומיות שנבדקו - עיריות דימונה וירושלים - נתקלות בקשיים בתכנון נטיעות עצים ובתיקון נזקים הנגרמים משורשי עצים - כגון תיקון מדרכות בדימונה וקשיים בשמירה על בתי גידול לעצים במיזמים חדשים בירושלים - עקב עומס התשתיות בתת-הקרקע והקושי בתיאום עם ספקי התשתיות.

המלצה:
מומלץ לרשויות המקומיות שנבדקו - אילת, בית שמש, דימונה וירושלים - לפעול להגברת התיאום עם ספקי התשתיות הפועלים בתחומן כך שיהיה בידיהן מיפוי תשתיות ההולם ככל האפשר את התנאים בשטח.

ועדה לענייני ביקורת

תגובת המבוקר:

העתקת תשתיות במצב קיים זה אירוע מסובך מבחינה כלכלית וביצועית.

מבחינת אחזקה של התשתיות יש יתרון שהן מצויות במדרכה ולא במיסעה. כך ניתן לטפל בהן בלי לחסום את התנועה. לכן, בפרויקטים עתידיים שוקלים עלות מול תועלת.

בכל מקרה מגבשים כעת מתווה הסכמות מול חברות התשתית על אופן ההנחה של התשתיות באופן מיטבי.

המלצת ועדת ביקורת:

לקבל את המלצת המבקר.

ליקוי 2:

בביקורת עלה כי גיזום עצים בקרבת מתקני חברת החשמל במרחב הציבורי העירוני ברשויות המקומיות שנבדקו - עיריות אילת, בית שמש, דימונה וירושלים - מבוצע בידי עובדי חברת החשמל בתיאום (בעיריות בית שמש וירושלים) או שלא בתיאום (בעיריות אילת ודימונה) עם הרשויות המקומיות. לעובדי קבלני הגיזום שעימם מתקשרת חברת החשמל לא נדרשת הסמכת גוזם מומחה, וייתכן כי בשל כך עלול להיגרם נזק לעצים בתהליך הגיזום.

המלצה:

מומלץ לרשויות המקומיות בכלל, ובפרט לרשויות המקומיות שנבדקו - עיריות אילת, בית שמש, דימונה וירושלים - לבצע בעצמן ככל האפשר את גיזום העצים במרחב הציבורי בקרבת מתקני חברת החשמל, כדי לוודא את איכות הגיזום; ולהגביר את התיאום עם עובדי חברת החשמל לגבי עיתוי הגיזום ואיכותו; עוד מומלץ לרשויות המקומיות כי בעת תכנון נטיעת עצים חדשים במרחב הציבורי יתחשבו במתקני החשמל שבמרחב וירחיקו את בתי הגידול המתוכננים ממתקנים אלו ככל האפשר.

תגובת המבוקר:

הנושא נמצא במדיניות העירייה מול חברת החשמל. ככלל, לא מאשרים חדרי טראפו לא מוטמנים.

המלצת ועדת ביקורת:

לקבל את המלצת המבקר.

ליקוי 3:

לארבע העיריות שנבדקו - אילת, בית שמש, דימונה וירושלים - לא היה במועד הביקורת מסמך מדיניות להצללת המרחב הציבורי או תוכנית הצללה עירונית, אשר מציעים מסגרת אסטרטגית לפעולות הננקטות, ואשר גובשו תוך שיתוף כל בעלי העניין באופן המעלה את הסיכויים למימוש. דבר זה מאפשר מעקב אחר התקדמות העמידה ביעדים מדידים לקידום הייעור העירוני.

המלצה:

משרד מבקר המדינה ממליץ לעיריות אילת וירושלים להשלים את הכנתם של מסמכי המדיניות להצללת המרחב הציבורי ושל תוכניות הייעור העירוניות ולפרסמם. לעיריות בית שמש ודימונה משרד מבקר המדינה ממליץ לגבש מדיניות ברורה בנוגע להצללה ולייעור במרחב הציבורי העירוני ולפרסמה. עוד מומלץ לרשויות המקומיות שנבדקו - עיריות אילת, בית שמש, דימונה וירושלים - לשלב הליכי שיתוף ציבור בעת גיבוש מסמכי מדיניות ותכנון רשותיים לעניין הצללה.

ועדה לענייני ביקורת

תגובת המבוקר:

נערכת תכנית ההצללה וייעור עירוני, במסגרתה זוהו אזורים מועדפים להצללה, 120 תחנות אוטובוס עם מעל אלף משתמשים ביום, בתי ספר עם מעל 300 תלמידים ועוד.

המלצת ועדת ביקורת:

לקבל את המלצת המבקר, בנוסף ועדת הביקורת מבקשת לקבל מהרשות לאיכות הסביבה את מסמך המדיניות לאחר חתימתו.

ליקוי 4:

נמצא כי מתוך ארבע הרשויות המקומיות שנבדקו - עיריית אילת, בית שמש, דימונה וירושלים - רק עיריית אילת ובית שמש כללו במסמך מדיניות עירונית (או במסמך מקביל) הוראות מחייבות בנוגע לנטיעת עצים בשטחים פרטיים, ובכך תרמו לעידוד נטיעה וטיפול של עצים במרחב הפרטי כפי שעלה מעקרונות הפעולה שאימצה החלטת הממשלה.

המלצה:

משרד מבקר המדינה ממליץ לעיריית דימונה וירושלים לפרסם בהקדם מסמכי מדיניות עירונית שיכללו הנחיות בנוגע לעצים במגרשים פרטיים לשם שיפור המרחב הציבורי המשמש את כלל תושבי העיר.

תגובת המבוקר:

העירייה נותנת דגש על הנושא. גם במקרה שלא ניתן להעתיק עצים במסגרת פיתוח, מיישמים מנגנון של פיצוי מהיזם שמחייב אותו לטעת עצים חלופיים באזור ולתרום לאיזון העירוני.

המלצת ועדת ביקורת:

לקבל את המלצת המבקר. בנוסף, אדריכלית העיר תבצע בדיקה האם קיים נוהל עירוני כתוב המחייב את מנגנון הפיצוי ובמידה ולא תפעל לכתוב ולתקף נוהל כזה.

ליקוי 5:

אכיפת תנאי רישיון הכריתה, כולל ביצוע נטיעות חליפיות, מוטלת על הרשות המקומית שבתחומה הונפק רישיון הכריתה או ההעתקה, וזאת בתנאי שיש לה מפקחים סביבתיים, אשר פועלים לאכיפת הפקודה בהתאם לחוק האכיפה הסביבתית. נמצא כי עיריית אילת ודימונה שלהם אין פקיד יעירות עירוני מעבירות בקשות לכריתה לפקיד היעירות. בעיריית ירושלים מונתה פקיד יעירות עירונית שהסמיך שר החקלאות, ולה נתונות סמכויות רישוי בלבד ואין לה סמכות מטעם השר לעסוק באכיפת הפקודה ולטענת עיריית בית שמש כריתת עצים בתחומה נעשית ברישיון.

המלצה:

על הרשויות המקומיות בישראל ובפרט על העיריית שנבדקו - אילת, בית שמש, דימונה וירושלים - לפעול להגברת האכיפה של פקודת היעירות בתחומן.

תגובת המבוקר:

ישנה תקנה הדורשת מיזם לשלם לעירייה על הפגיעה במאזן העצים. עם זאת קיים חוסר סנכרון בנוגע לסמכות האכיפה בנושא. כרגע נמצא על שולחן משרד הפנים לטיפול ואישור התקנה, כנראה יאושר בקרוב.

המלצת ועדת ביקורת:

לקבל את המלצת המבקר. בתוך 6 חודשים ישלח אגף שפי"ע לוועדת הביקורת עדכון בדבר אישור התקנה והתקדמות האכיפה.

ועדה לענייני ביקורת

ליקוי 6:

אכיפת תנאי רישיון הכריתה, כולל ביצוע נטיעות חליפיות, מוטלת על הרשות המקומית שבתחומה הונפק רישיון הכריתה או ההעתקה, וזאת בתנאי שיש לה מפקחים סביבתיים, אשר פועלים לאכיפת הפקודה בהתאם לחוק האכיפה הסביבתית. נמצא כי עיריות אילת ודימונה שלהם אין פקיד יערות עירוני מעבירות בקשות לכריתה לפקיד היערות. בעיריית ירושלים מונתה פקידת יערות עירונית שהסמיך שר החקלאות, ולה נתונות סמכויות רישוי בלבד, ואין לה סמכות מטעם השר לעסוק באכיפת הפקודה ולטענת עיריית בית שמש כריתת עצים בתחומה נעשית ברישיון.

המלצה:

מומלץ לפקיד היערות הממשלתי לקבוע, בשיתוף משרד הפנים והרשויות המקומיות, דרכים להגברת האכיפה של הוראות פקודת היערות באמצעות פקחי הרשויות המקומיות ובהסתמך על היכרותן של הרשויות המקומיות עם המתרחש בתחומן.

תגובת המבוקר:

על מנת להסמיך את פקידת היערות לתת קנסות יעודיים צריך לשנות חקיקה ראשית. קיים מתווה סנקציות חילופי לקנוס כורתי עצים דרך מהנדס העיר. הבעיה היא שנדרשות ראיות לכתב אישום וזה מורכב.

המלצת ועדת ביקורת:

לקבל את המלצת המבקר. בנוסף בתוך 60 ימים היעוץ המשפטי ייתן חוות דעת האם מדובר בבעיה בחקיקה או שקיימת הסמכה אפשרית משר החקלאות כפי שטוען. חוות דעת זו תובא גם לעיון ועדת הביקורת.

ליקוי 7:

לשום רשות מארבע הרשויות המקומיות שנבדקו - עיריית אילת, שתקציב החזקת מערך הגינון שלה עומד על 19.8 מיליוני ש"ח, עיריית בית שמש (כ-13.5 מיליון ש"ח, בחריגה של כ-2 מיליון ש"ח מהתקציב), עיריית דימונה (570,000 ש"ח) ועיריית ירושלים (41.6 מיליוני ש"ח) - אין אפשרות לנהל מעקב מסודר אחר התקציב המיועד לנטיעה ולטיפול בעצים, מאחר שהן אינן מקצות למטרה זו תקציב ייעודי נפרד מתקציב החזקת מערך הגינון.

המלצה:

חיזוק הניהול והטיפול של היער העירוני, בדגש על עצי רחוב, בידי הרשויות המקומיות מתוך תפיסת העצים כתשתית מחייב הקצאת תקציב מובחן וברור לנושא, בפרט לאור תוכניות ממשלתיות עתידיות שתכליתן להוביל לעלייה של ממש במספר העצים במרחב הציבורי העירוני. מוצע לעיריות שנבדקו - אילת, בית שמש, דימונה וירושלים - להפריד בין סעיפי התקציב המיועדים לגינון לבין סעיפי התקציב המיועדים לטיפול בעצי רחוב ולנהל תקציב נפרד ומובחן לנטיעה ולתחזוקה של עצים במרחב העירוני.

תגובת המבוקר:

עיריית ירושלים שומרת לעצמה את השיקול לדעת לחישוב התקציב העירוני וצורת מימושו.

המלצת ועדת ביקורת:

ניהול התקציב העירוני הוא פררוגטיבה של הנהלת העיר, לא ניתן לקבל את המלצת המבקר.

ועדה לענייני ביקורת

ליקוי 8:

נמצא שלאף לא אחת מהרשויות המקומיות שנבדקו - עיריות אילת, בית שמש, דימונה וירושלים - יש תכנון עתידי לתחזוקת העצים במרחב הציבורי העירוני.

המלצה:

מוצע לעיריות אילת, בית שמש, דימונה וירושלים לנהל תחשיב תחזוקה מעודכן וצופה פני עתיד למשאב העצים העירוני. פעילויות שוטפות, כמו טיפול בעצים ותחזוקת מלאי העצים, זקוקות למקור מימון יציב. לפיכך על הרשויות המקומיות שנבדקו לבחון מקורות מימון אפשריים לתחזוקת עצי הרחוב ולקבוע מקורות מימון והיקף מימון לפעולות השונות.

תגובת המבוקר:

עיריית ירושלים שומרת לעצמה את שיקול הדעת לחישוב התקציב העירוני וצורת מימושו.

המלצת ועדת ביקורת:

ניחול התקציב העירוני הוא פררוגטיבה של הנהלת העיר, לא ניתן לקבל את המלצת המבקר.

ליקוי 9:

הגורמים המתחזקים את עצי הרחוב במסגרת הטיפול בשאר הפריטים במרחב הציבורי אינם אנשי מקצוע המתמחים בנושא. הדבר עלול לפגוע בביצוע המיטבי של פעולות לגידול ושימור של היער העירוני, אשר לו השפעה מכרעת על איכות הטיפול בעצים, נושא המחייב מומחיות ייחודית.

המלצה:

מוצע לעיריות אילת, בית שמש, דימונה וירושלים להגדיר בעלי מקצוע הנדרשים לטיפול במשאב זה שאינם מועסקים דרך שגרה ברשות המקומית, כמו אגרונום, אילנאי וכל בעל תפקיד אחר שיכול לתרום לשיפור הטיפול בעצים.

תגובת המבוקר:

יש שני גורמים גוזמים בעירייה.

ישנה יחידת גוזמים עירונית מוסמכת, אבל עיקר הגזם נעשה במסגרת המכרז להחזקת גנים שמכיל בתוכו טיפול בעצים. במכרז זה הגוזמים מוסמכים אבל לא מומחים.

למכרז ייעודי לטיפול בעצים יש משמעותיות כלכליות משמעותיות על אחזקת הגנים. לדעתנו המקצועית גוזם מוסמך בהכשרה ופיקוח מקרוב של אגרונום עושה עבודה טובה מספיק. כרגע פועלים להגדיל את מספר האגרונומים בשירות העירייה.

המלצת ועדת ביקורת:

לקיים דיון אצל המנכ"לית ולקבל החלטות בהתאם למנגנוני העלות תועלת.

ועדה לענייני ביקורת

ליקוי 10:

נמצא כי נתוני העצים מופיעים במערכות ה-GIS בעיריות אילת, דימונה וירושלים, אך אלו נתונים חלקיים שכן לא בוצע סקר עצים מקיף אף לא באחת מהרשויות המקומיות האמורות.

המלצה:

מוצע לארבע הרשויות המקומיות שנבדקו - עיריות אילת, בית שמש, דימונה וירושלים - להשלים את סקרי העצים ולהעלות את הנתונים למערכות ה-GIS העירוניות. כך הן יוכלו לנהל את משאב העצים שבתחומן באופן טוב יותר.

תגובת המבוקר:

נעשה סקר חלקי שהופסק באמצע לפני כשש שנים. כרגע מתעתדים להתחיל סקר חדש.

המלצת ועדת ביקורת:

לקבל את המלצת המבקר. בנוסף, בתוך 6 חודשים מינהל תפעול ישלח לוועדת ביקורת עדכון סטטוס של הסקר.

ליקוי 11:

נמצא כי לעיריית אילת יש תשתית ליישומון דיגיטלי לעצי רחוב.

המלצה:

מוצע לעיריות בית שמש, דימונה וירושלים להטמיע במערכות המידע שלהן יישומון ייעודי, כפי שעושה עיריית אילת, לניהול משאב העצים שלה. יישומון זה יאפשר גמישות בטיפול בעצי הרחוב ותחזוקה הדוקה וסדורה שלהם, שכן הנתונים לגביהם יהיו זמינים כבר בעת הגעת העובדים למקום הטיפול.

תגובת המבוקר:

נעשה כבר תהליך מכרזי ליישומון אך הוא נפסל. כחלק מהסקר שיבוצע בקרוב ייבנה גם יישומון תואם.

המלצת ועדת ביקורת:

לקבל את המלצת המבקר. בנוסף, בתוך 6 חודשים מינהל תפעול ישלח לוועדת ביקורת עדכון על התקדמות בבניית היישומון הייעודי לטיפול בעצים.

ליקוי 12:

אין לרשויות מקומיות יעדים מדידים לכיסוי חופות העצים בהתאם לאופי של אזורים שונים בתחומן בפילוח לרחובות. קביעת יעד כלל עירוני לכיסוי חופות העצים הנדרשים אינו משקף את ההבדלים בשיעורי כיסוי חופות העצים בין חלקי העיר, הרחובות והצמתים. בהיעדר שיטה מדעית לקביעת יעדי הצללה וייעור עירוניים ולהגדרת צורכי המיפוי המדויקים הנובעים מיעדים אלה, יתקשו כל הגורמים המעורבים בקידום החלטת הממשלה 1022 להוציא לפועל באופן אפקטיבי את נטיעת עצי הצל בערי ישראל, לעקוב אחר התקדמות הפעולות בתחום זה ולהפנות משאבים למקומות שבהם הם נדרשים במיוחד.

המלצה:

מומלץ לכל הרשויות המקומיות לקבוע יעדים מדידים לכיסוי חופות עצים בהתאם לאופי האזורים בתחומן, תוך פילוח לרחובות, שכן כיסוי חופות העצים הקיים ויעד כיסוי חופות העצים הרצוי

משתנים מאזור לאזור, ואף מרחוב לרחוב, בהתאם לשימושיות בהם. כך משאבי הרשות המקומית שיופנו לטיפול ותחזוקת היעור העירוני יקצו באופן מיטבי, מושכל ודיפרנציאלי.

ליקוי 13:

מיפוי כיסוי מניפת צל בתחומן של עיריות אילת וירושלים מציג את המצב העגום של ההצללה בערים האלה: מיפוי כיסוי חופות העצים בעיר אילת העלה כי קיים מחסור חמור בהצללה כמעט בכל מקטע רחוב ושטח ציבורי פתוח בעיר - בייחוד בכל הרחובות הראשיים בעיר, שמפרידים בין השכונות. בירושלים שיעור כיסוי חופות העצים הנמצאים בגבולות הסטטוטוריים של העיר, כולל חורש טבעי ויערות המקיפים שכונות בירושלים, הוא 25% בכלל העיר ו-19% בשטח הציבורי.

המלצה:

משמיפו עיריות אילת וירושלים את כיסוי הצל הכולל מבנים ועצים - מניפת הצל - מומלץ כי יאתרו את נקודות התורפה ברשת הרחובות העירונית ועל פיהן יתעדפו את פעולותיהן ויקבעו יעדי כיסוי חופות עצים ריאליים להצללה.

ליקוי 14:

ארבע הרשויות המקומיות שנבדקו - עיריות אילת, בית שמש, דימונה וירושלים - מסרו כי לא מיפו את הרחובות בתחומן לפי התועלת של ההצללה להליכתיות ולפי ההיתכנות (הטכנית או התקציבית) של הצללה.

המלצה:

מומלץ לעיריות אילת, בית שמש, דימונה וירושלים לבחון היתכנות לנטיעת עצים ברחובות העיר לאחר מיפוי מלא של כיסוי מניפת הצל. עוד מומלץ לבצע בחינה זו בד בבד עם מיפוי תשתיות עירוני, שבכוחו לאתר במדויק את המקומות המתאימים ביותר לנטיעת עצים חדשים כמתואר בפרק על תיאום בין תשתיות.

ליקוי 15:

מפת כיסוי הצל של עיריית ירושלים מייצרת כלי תכנוני לקבלת החלטות ליצירת תוכניות עבודה עירוניות לנטיעות עצים. כך למשל עולה מהתמונה כי ברחוב יעקב פת וברחוב הרצוג הסמוך אליו קיים מחסור בצל. למרות זאת נמצא כי עיריית ירושלים עדיין לא קבעה יעדים לכיסוי צל לאזורים שונים בעיר. העירייה ציינה כי תעשה זאת לאחר שיתקבל מיפוי מלא של כיסוי צל בעיר. נראה שהיעד שקבעה עיריית ירושלים ל-60% כיסוי צל בעיר כולה אינו רלוונטי, משום שאינו מתחשב בצרכים שבאזורים השונים.

המלצה:

מומלץ לעיריות אילת, בית שמש, דימונה וירושלים לקבוע יעדי כיסוי צל לכל רחוב ושכונה בעיר ובפרט לאזורים מרכזיים בעלי פוטנציאל הליכה גבוה. כל אלה - לפי מאפייניהם הייחודיים.

תגובת המבוקר לליקויים 12-15:

במסגרת הנוהל המתהווה נקבעו יעדים ומדדים. בנוסף ישנם אזורים בהם דנים על הצללה מלאכותית. כפיילוט נבחרו רחובות בצלאל, רופין ובייט ואנחנו פתוחים לעריכת פיילוט גם בשלושה אתרים.

המלצת ועדת ביקורת לליקויים 12-15:

לקבל את המלצת המבקר. בנוסף, מוסכם לבצע פיילוט במקומות שהייה של ציבור מרובה: 1. כיכר ולירו בסמוך לשוק. 2. רחבה מחוץ לשער האשפות. 3. מרחב תחנות האוטובוס בצומת רמות.

בנוסף, אגף שפע יערוך בדיקת היתכנות גם לאתרים הבאים: רחבה בתורה ועבודה, רחבה בכנפי נשרים, ברחבה מחוץ לשער יפו, רחבת הדודיקה (עצמאות) ורחבת תחנה מרכזית, ויעדכן את ועדת ביקורת באפשרויות ההצללה בתוך 6 חודשים.

ליקוי 16:

ממפוי המצב הקיים של העיר אילת עולה כי איכות ההצללה וההקלה בתנאי החום של פרגולה מעץ גבוהות בהרבה מאלו של פרגולה ממתכת. מן האמור עולה כי הצללת המרחב הציבורי באילת באמצעים מלאכותיים דורשת חשיבה מעמיקה על בחירת חומרים המתאימים לאקלים הקיצוני של העיר ולמזג אוויר מדברי.

המלצה:

מומלץ לרשויות המקומיות שנבדקו - עיריית אילת, בית שמש, דימונה וירושלים - להתאים את סוג ההצללה באזורים שהוגדרו כאי חום בתחומה לאזור המוצלל תוך התחשבות בהרכב החומרים שמהם היא עשויה.

תגובת המבוקר:

מדיניות העירייה לתעדף הצללה באמצעות עצים. בכל מקרה מכינים מפרט חומרים אפשריים להצללה מלאכותית במקום שלא ניתן לנטוע עצים.

המלצת ועדת ביקורת:

לקבל את המלצת המבקר. בנוסף, עד חודש יולי הרשות לאיכות הסביבה תשלח לוועדת הביקורת עדכון על התקדמות כתיבת המפרט ומסמך המדיניות בנושא.

ליקוי 17:

בביקורת עלה כי ארבע הרשויות המקומיות שנבדקו - עיריית אילת, בית שמש, דימונה וירושלים - מחזיקות במידע חלקי בלבד על מספר העצים בתחומן, מיניהם ומצבם: עיריית אילת מעריכה את מספר העצים בתחומה בכ-10,750 עצים אך טרם ביצעה סקר עצים; עיריית בית שמש מעריכה את מספר העצים בתחומה בכ-20,000, ובמועד הביקורת החלה בהתנעת סקר עצים; עיריית דימונה מעריכה את מספר העצים בתחומה בכ-18,000 אך טרם ביצעה סקר עצים; עיריית ירושלים מעריכה את מספר העצים בתחומה בכ-150,000 ומחזיקה במידע מפורט יותר בנוגע לכ-57,000 מהם.

המלצה:

מאחר שהרשויות המקומיות מופקדות על משאב העצים בתחומן ונדרשות לקבל לעיתים קרובות החלטות בהיבטים הקשורים בכך, מומלץ לרשויות מקומיות בכלל ולעיריית אילת, בית שמש, דימונה וירושלים בפרט, להחזיק מאגר נתונים מקיף על מצאי העצים שבתחומן שיכלול מאפיינים דומים לנדרש בנוהל סקר העצים של פקיד היערות לתוכניות מפורטות. זאת במטרה לייעל את ניהול משאב העצים, לקדם את מאמצי השמירה על בריאותם ולסייע בתכנון כמותן ומיקומן של נטיעות עצים עתידיות.

תגובת המבוקר:

עצים הפזורים בעיר קרואים יער עירוני. בנוסף בירושלים ישנם גם יערות אמיתיים, והם מטופלים על ידי קק"ל. יש פרויקטים לפתוח אותם לקליטת קהל רחבה יותר באמצעות פיתוח שבילים והגברת הביטחון האישי. ביער השלום קיימת בעיה של רעיית יתר וביטחון אישי. במינהל תפעול מקדמים תכנית תפעול וגננות של השטחים שלא תחת אחריות קק"ל על ידי אקולוג, ולתת לתחזוקה העירונית יותר כלים בנושא, כיום כותבים לזה המכרז.

המלצת ועדת ביקורת:

לקבל את המלצת המבקר, בנוסף בתוך 6 חודשים הרשות לאיכות הסביבה תעדיכן בנוגע לתכנית לשימור וטיפול ביער השלום.

ועדה לענייני ביקורת

ליקוי 18:

בביקורת עלה כי הרשויות המקומיות שנבדקו לא פועלות בהתאם לפרוטוקול ארצי אחיד לתחזוקת עצים במרחב הציבורי העירוני ולמעקב אחר מצבם, וכי בכל אחת מהרשויות המקומיות שנבדקו - עיריות אילת, בית שמש, דימונה וירושלים - מתנהל הנושא בהתאם למיטב שיקול דעתה: עיריות אילת, בית שמש וירושלים הגדירו את מפרט התחזוקה במכרזי הגינון בעיר כאשר לעיריות בית שמש וירושלים אף יש תוכנית עבודה שבועית או חודשית בעוד שבעיריית דימונה לא נמצאה תוכנית עבודה לתחזוקה. עיריית אילת מעסיקה שישה מפקחים האחראים גם על מעקב מצב העצים; עיריית בית שמש העסיקה בעבר שני מפקחים ובמועד סיום הביקורת לא העסיקה מפקחים כלל; עיריית דימונה לא מסרה פרטים על אודות המעקב אחר מצב העצים; ועיריית ירושלים מנהלת מעקב באמצעות עובדי הפיקוח במחלקת תחזוקת גננות.

המלצה:

מומלץ לרשויות המקומיות שנבדקו - עיריות אילת, בית שמש, דימונה וירושלים - לפעול בהתאם למדריך ניהול סיכונים במשאב העצים העירוני שפרסם משרד החקלאות, ובו הנחיות לרשויות לטיפול בעצי רחוב ולמעקב אפקטיבי אחר מצבם, כדי לשמור על תשתית העצים הקיימת ולהבטיח את שגשוגם הן של עצים ותיקים הן של עצים חדשים הניטעים במרחב הציבורי העירוני.

תגובת המבוקר:

מדובר בתחזוקת עצים. קיים מכרז טוב בנושא, אך הוא לא מתוקצב ולא יצא לפועל.

המלצת ועדת ביקורת:

לקיים דיון אצל מנכ"לית העירייה בנושא תקצוב מתאים למכרז הנדרש יחד עם הצוות המקצועי.

ליקוי 19:

מהנתונים ברשויות המקומיות שנבדקו - עיריות אילת, בית שמש, דימונה וירושלים - עלה כי נושא הפניות העיקרי של תושבים בנוגע לעצים במרחב הציבורי הוא גיזום עצים מסיבות של לכלוך, הפרעה למעבר או בטיחות.

המלצה:

מומלץ לרשויות המקומיות שנבדקו - עיריות אילת, בית שמש, דימונה וירושלים - להקפיד על גיזום שוטף באזורי המגורים ובמעברים הציבוריים באופן שלא יפגע בבריאות העצים ובנופם הפוטנציאלי מחד גיסא, ויצמצם ככל האפשר את ההפרעה לתושבים מאידך גיסא.

תגובת המבוקר:

הצוות המקצועי מודע לנושא ויטפל בהתאם. חלק מהמטרדים שעליהם מתלוננים זה מפגעי עורבים, בעניין זה יש מתח בין ההפרעה לציבור לבין בריאות העצים.

המלצת ועדת ביקורת:

לקבל את המלצת המבקר. בנוסף על הרשות ללאיכות הסביבה, האגרונום, והוטרנר העירוני לקיים דיון מקצועי בנושא הגיזום מפני עורבים ולכתוב דף הנחיות מסכם בעניין. דף ההנחיות יועבר לוועדת הביקורת בתוך 6 חודשים.

ועדה לענייני ביקורת

ליקוי 20:

בביקורת עלה כי בשלוש מארבע הרשויות המקומיות שנבדקו - עיריית בית שמש, דימונה וירושלים - אחד החסמים להתפתחותם של עצים במרחב הציבורי הוא היעדרן של תשתיות השקיה מספקות, והקושי להקימן או לשקמן עקב עלויות גבוהות והתנגשות עם תשתיות קיימות בתת-הקרקע.

המלצה:

מומלץ לרשויות המקומיות לגבש תוכניות רב-שנתיות לזיהוי פערים בתשתיות השקיה ולבצע בקרה על תקינות מערכות ההשקיה הקיימות.

תגובת המבוקר:

עצים צריכים השקיה לאורך כל השנה. מדשאות וגנים מושקים, ניתן להשקות גם את העצים, אבל יש לזה עלות כספית גבוהה..

המלצת ועדת ביקורת:

לקבל את המלצת המבקר, בכפוף לדיון אצל המנכ"לית. בנוסף, עד חודש מרץ יעדכן מינהל תפעול את ועדת הביקורת בסטטוס השקיית העצים.

ליקוי 21:

תוכניות ההצללה שמקדמת עיריית אילת כחלק מהיערכותה להתמודדות עם שינויי האקלים כוללות נטיעה של כ-21,000 עצים עד לשנת 2045 כמתואר לעיל בתת-פרק "היערכות תקציבית עירונית לתחזוקה עתידית שוטפת של עצי רחוב". הגידול במספר העצים ידרוש הגדלה ניכרת בצריכת מים להשקיה, זאת לצד צורכי ההשקיה המוגברים של העיר כבר כיום עקב האקלים המדברי השורר בה. על רשות המים לתת דעתה לכך ולהיערך מבעוד מועד לגידול הצפוי.

המלצה:

לנוכח שינויי האקלים הצפויים בישראל, מומלץ לרשויות המקומיות בכלל ובפרט לרשויות המקומיות שנבדקו - עיריית אילת, בית שמש, דימונה וירושלים - להביא בחשבון את מאפיין צריכת המים של עצים במסגרת השיקולים לגיבוש רשימת העצים המומלצים לנטיעה בשטחן, ולבחור עצים הדורשים השקיה מועטה ככל האפשר.

ליקוי 22:

בביקורת עלה כי על אף מאמציהן של רשויות מקומיות להשקעה במשאב העצים העירוני, תוך טיפול בקרקע ותהליכי אקלום במקרה הצורך (כפי שנעשה באילת), טיפול במחלות עצים וניטור מזיקים, נוסף על התחזוקה השוטפת והשקיה, אין בכך כדי להבטיח את התבססותם בקרקע ואת שגשוגם. כך למשל, כ-350 עד 500 עצים "נשרפו" עקב קרינת חום בעונת הקיץ של שנת 2024 בעיר אילת; עצי צפצפה קלנדית נפגעו ומתו טרם השלמת הטיפול בהם בעיר בית שמש; ובעיר ירושלים קיימים עצים בוגרים שהתפתחותם דלה.

המלצה:

מומלץ לרשויות המקומיות שנבדקו - עיריית אילת, בית שמש, דימונה וירושלים - לנטר את מצב בריאותם של כלל העצים במרחב הציבורי באופן סדור ושיטתי, כדי שיוכלו לזהות מבעוד מועד את

ועדה לענייני ביקורת

העצים שמצבם דורש טיפול מציל או משמר. ניטור מצבם של עצים במרחב הציבורי יתאפשר ביתר קלות לאחר השלמתו של סקר עצים ברשות.

תגובת המבוקר לליקויים 21-22:

קיים מסמך המסכם איזה עצים כדאי לטעת, לפי המאפיינים השונים, בית גידול שורשים, עץ במדרכה, עץ במפרדה, איזה מזיקים רלוונטיים. כל עץ המגיע לנטיעה בירושלים עובר דרך בדיקה לבחון את מצבו ואיכותו ושאינו נגוע. גם אצל יזמים מתבצעת בדיקה כללית יותר של סוגי העצים לפי סיכוי מצב הנגיעות בהם.

לא קיים פיקוח ואכיפה על היזמים והקבלנים על נטיעת עצים, סוג וגודל, וזה לא תנאי לקבלת רישוי. אגף שפ"ע יודע לאפיין דרישה לקבלנים, אבל אין לו כיום את האמצעים לבצע אכיפה על מספר רב כל כך של אתרים. בפועל ללא אכיפה הדרישות לא מיושמות, ולעיתים רבות אין יכולת לתיקון רטרואקטיבית.

המלצת ועדת ביקורת לליקויים 21-22:

לקבל את המלצת המבקר.

בנוסף, מומלץ למנהל תכנון יחד עם אגף שפע לדרוש מקבלנים ויזמים תצהיר אגרונום כתנאי לאכלוס. עדכון יישלח לוועדת ביקורת בתוך 6 חודשים.

בנוסף מוצע לבחון אפשרות להסמכת מפקחי הבניה גם בתחום של עצים ואולי אף לערוך להם כרטסות הסבר והדגמה שניתן יהיה להשתמש בהם בפיקוח בשטח. עדכון יישלח לוועדת ביקורת בתוך 6 חודשים.

סיכום הדיון:

מר אלדד רבינוביץ, יו"ר הוועדה: ראשית אני רוצה להודות למבקר המדינה על הביקורת המאוד חשובה, שמח שקיימנו דיון מעמיק ומעניין.

כמובן לא פחות חשוב להודות לכל הצוות שיושב כאן. נראה שבעיריית ירושלים נעשית עבודה משמעותית ורצינית, תוך השקעה של חשיבה ופתרון בעיות.

הישיבה ננעלה.

טבלת הממצאים וההמלצות המצורפת, מהווה חלק בלתי נפרד מפרוטוקול הדיון.

בברכה,

אלדד רבינוביץ

חבר מועצת העיר ירושלים
יו"ר ועדת ביקורת